

Naturhistorier fra Danmark: Herluf Wingses Ø, Vorsø - nu med ynglende ørnepar

Tekst og illustrationer Jens Gregersen¹



Ungen på en af sine første flyvture, 27. juni 2013. Den landede i en landevejspoppel ved husene midt på øen, 140 meter fra reden. Den var landet ubekvemt, men hagede sig til grenen i 20 minutter. Herefter fløj den ind til reden.

Vorsø er mest kendt som et urørt naturområde, der i en årrække havde Danmarks største koloni af Mellem-Skarv. I mange år forventede nogle at skarverne, der var forhadte af mange, ville tiltrække havørn. Det er – som denne artikel fortæller – nu sket. Øen blev i 1928 købt af midler fra Herluf Wingses Legat, og fra foråret 1929 lå størstedelen af øen i naturtilstand. Landbrugsjorden og skovene måtte ikke røres, de skulle passe sig selv. Jagt ophørte, også al færdsel. Tilbage henlå 15 hektar som forpagteren kunne dyrke som sit udkomme for at passe på øen. For man ønskede ikke at øen skulle være ubeboet. I 1979 opgav man landbrug på øen; så hele øen er i dag et vildnis som stadig fortæller, at naturen hele tiden finder på nye ting som vender op og ned på forventningerne.

De første år i 1930erne henlå Vorsø som et ret kedeligt sted. Der var stadig mange fasaner, men dem ønskede man skudt væk, fordi de ikke naturligt hørte til på øen. Det hjalp nu ikke, først i de senere år er fasanen helt forsvundet, fordi bevoksningerne er blevet for tætte. Rådyr indvandrede i 1980, men er i dag næsten borte på grund af den kraftige tilgroning. Der kom også ræv og grævling. Det betød, at store kolonier af måger og terner forsvandt. Indtil 1940 fandtes en stor hættemågekoloni på Vorsø Kalv og Langøerne som også er en del af reservatet, forsvandt.

Da skarven kom i 1940erne, blev der klaget over antallet allerede få år efter. Det førte til en bekæmpelse som varede helt til 1971. Det skete til trods for, at Vorsø skulle fungere som fristed og videnskabeligt reservat. En af argumenterne mod dette indgreb var, at der måske ville komme en havørn og skarverne ville reduceres. Man havde lige set, at de tiltagende kolonier af måger var forsvundet, da ræven indvandrede.

Der kom ingen havørn dengang i 1950erne. Havørnen var en sky og sjælden fugl, som fandtes med en mindre bestand i de store skov- og søområder i det nordøstlige Tyskland; Mecklenburg og Forpommern. Nogle få havørne par havde forsøgt

¹Vorsøvej 30, 8700 Horsens. E-mail: vorsoe@mail.tele.dk



Øverst tv. Ørneparret i en bevoksning af døde birk på Vorsø kalv, 20. december 2013. Øverst th. Ørneparret har jaget dykænder mellem Vorsø og Alrø i Horsens Fjord. De bringer byttet, en ederfugl til Vorsø Kalv, hvor den ædes.

at slå sig ned i Danmark, men de fik aldrig nogen unger, hovedsageligt fordi de blev forstyrret.

I 1995 kom to par havørne, et på Lolland og et i Sønderjylland. De følgende år steg bestanden; hovedsageligt på Sjælland, men gradvist op langs østkysten af Jylland. Her kommer Vorsø-parret ind i billedet. Ørneparret på Vorsø dukkede op i efter-sommeren 2011. De begyndte at bygge rede først i december og i februar 2012 var der æglægning. En unge nåede at blive 20 dage

gammel, da den blev dræbt af en krage i et ubevogtet øjeblik. Ørneparret var ungt, og det er meget normalt, at det kan gå galt i første yngleforsøg.

I 2013 gik det bedre. De havde jo en stor god rede, så den blev ikke udbygget. De udforede reden med vissent græs fra kysten, og reden var klar til æglægning midt i februar. Så strengedes vinteren med frost dag og nat. Nogen dage blæste det bister, men ørnene skiftedes fint med rugningen. Nogle dage hen i april var der kommet

unger; to hvide dununger. De blev omhyggeligt fodret med kødstumper fra fugle og fisk.

Den ene unge faldt fra. Det sker hos rov-fugle; den ene unge udkonkurrerer den anden. Nu var der én unge, og den voksede fra dag til dag. Den var ikke gammel, da den første gang blev set ove sine dunede vingestumper.

I løbet af maj havde ungen fjerdragt, og vingerne var vokset til rigtige vinger.

Nederst tv. Parring nær reden, 14. februar 2013. Nederst th. Hunnen og ungen, 5. juni 2013.



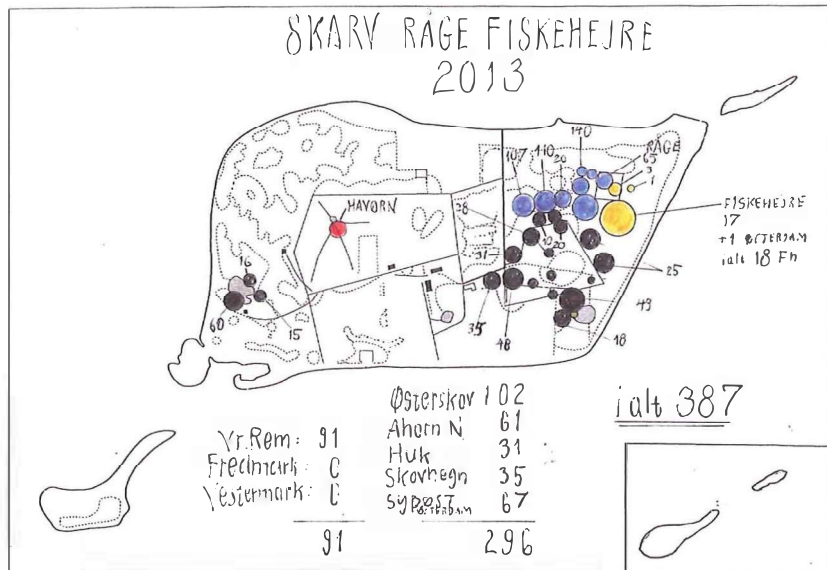


9 m grøn
29. 12. 2012

BOKS 1: VORSØS HISTORIE.

Vorsø er i dag en del af Silkeborg Statsskovdistrikt, under enheden "Søhøjlandet", Naturstyrelsen. Vorsø er kendt for sin historie, som rækker helt tilbage til 1200tallet, da den tilhørte Horsens Kloster. Sidenhen tilhørte den på skift de store herresæder, såsom Boller og Stensballe og Frijsenborg i sin storhedstid. De solgte øen fra i 1920erne. Den nye ejer skilte sig hurtigt af med den igen, ribbet for værdier. Tilbage lå en ø, fattig på natur og til salg for 60.000 kroner.

Forpagteren, som sad på Vorsø, ville gerne have købt øen, men manglede nogle få tusinde kroner som han ikke ville låne i banken. Men der var en anden køber som dukkede op med et kontant beløb. Det var Københavns Universitet som netop havde modtaget en stor sæk penge fra testamentet efter Zoologen Herluf Winge. En mand som ønskede at bruge sine sparepenge til et Fristed til planter og dyr, også de såkaldt skadelige; et sted hvor naturen kunne være sig selv. I efteråret 1928 var øen købt med midler fra Herluf Winges legat og øen med eet forandret.



Øverst: Kort over Vorsø med kolonierne af skarv (sort), fiskehejre (gul) og råge (blå) vist i 2011 (for havørn) og 2013 hvor ørne-rede (med rødt) havde været der et år, midt i Vesterskov.

1 AN
6. april



Th. nederst. Ørne-dunungen omkring 10 dage gammel fodres, 16. april 2013.



Den rugende han, 24. februar 2012. Reden blev bygget i løbet af december og januar, helt fra grunden, i en ask midt i Vorsø Vesterskov, omkring en lysning og åben korridor forårsaget af stormfald, hovedsageligt januar 2005.

Efterhånden brugte ungen mere og mere tid på at hoppe og danse i reden med ud-bredte vinger. Askeskoven sprang ud midt i maj, så det var sværere at se, hvad der forgik med ungen. I juni dækkede løvet for ungen, men af og til kunne den ses oppe

i grenene over reden. Den var fuldvoksen midt i juni.

En af ørneungens første flyvture fra reden, gik hen over de to huse på øen, der kun ligger godt 100 meter fra reden. En morgen

sidst i juni fløj den hen over gårdspladsen og satte sig i en stor landevejspoppel. Her sad den og kikkede sig omkring i en halv times tid. Så fløj den tilbage til skoven, i retning af reden.

I juli blev ungen ofte set ude omkring Vorsø Kalv. Hele sommeren blev ungen ofte set sammen med forældrene. Men den blev også set jage; i oktober hvor anskudte gæs og ænder er et let bytte. Ungen blev set mindre og mindre hen sidst på efteråret, og i december blev den kun set få gange. Ved årsskiftet var ørneparret i fuld gang med at være ved reden igen. Æglægningen skete fra 26. februar og i skrivende stund har der været ruget i tre uger. Havørnen er gået ind i sit 3. år på Vorsø; øen som er skænket af Herluf Winge. Han kæmpede for at skaffe rovfugle og alle de andre



Ved Vorsø Kalv, 31. december 2011, en ræv passerer havørnen med en vis opmærksomhed

31. 12. 2011

Jens Sørensen

2011 Gør 25 214

forfulgte et eller flere fristeder, længe inden dette var en statsopgave. Han banede vejen for en ny tankegang, efter en grum tid for ikke mindst havørnen og skarven.

Vorsø var længe meget vigtig for skarven med op til 5000 par i 1991. For havørnen spiller øen nu den særlige rolle, at yngleparret aldrig bliver forstyrret. Det har været nødvendigt at beskytte de ynglende havørne par i deres redeområder, men efter at ørnene ikke længere efterstræbes, er de flere steder blevet mere robuste over for færdsel. I 2013 var der 54 par havørne i Danmark.

Det har været diskuteret, om havørnebestanden påvirker bestanden af skarver. Ørnene kan tage skarver og skarvunger og opholder sig i nogen kolonier som kleptoparasit. De æder de fisk, som skarverne har gylpet op i deres skræk over ørne i kolonien. Dette er ikke set på Vorsø, ej heller at ørnene har jagtet skarver. Da ørneparret slog sig ned i Vorsø Vesterskov, forsvandt alle skarverne fra denne del af øen. De slog sig ned på den østlige del af øen, men antallet var ikke gået markant ned det år. Den store tilbagegang for skarven på Vorsø kan skyldes, at de i højere grad yngler på øer i deres fødeområde i de sydvestlige Kattegat. En landsdækkende tilbagegang skyldes sandsynligvis fødemangel og intensiv beskydning i vinterkvartererne i Frankrig og Schweiz.

På Vorsø er foretaget indgående studier af skarverne siden 1970'erne og talrige artikler er publiceret. Nogle af resultaterne er omtalt i bogen Vorsø - et fristed for naturen 2010.

CITTERET LITTERATUR

Brev fra Herluf Winge 1910 til dyrlæge Roar Christensen (276/9)

Halberg K og Gregersen J 2010: Vorsø. - Egil Holms Forlag.



En af ørnene har taget ophold i nærheden i skarvkolonien og forårsager uro hos skarverne. De flyver omkring i en form for affekt med rejst nakketop og opblæste kinder. Vorsø Østerskov 23. marts 2012.



Ørneungen 23. maj 2013 i en alder af 53 dage. Den over vinger og er meget synlig i reden.



Ørneungen 2. juli 2013 på strandengen Kalvøerne, sydvest for Vorsø. Den har endnu ikke været ude på længere flyveture.

I Herluf Wings brev til Dyr læge Christensen 1910 kan man bla læse følgende : "Kjære Dyr læge Christensen! (, Vesterbrogade 79, V.) De har spurgt mig om min Mening om Deres Fotografier af vilde Fugle. - Som De véd, er det ikke ret mange Aar, siden man opdagede, at det lod sig gøre at fotografere Fugle i det frie, i deres naturlige Omgivelser Desværre er De kommen for sent til at skaffe os Billeder af en Række af vore skønneste og mærkeligste Fugle, som i de seneste Aar ere udr yddede eller saa godt som udr yddede. Hvad vilde man ikke nu give for Billeder af vore forsvundne Skarve-Kolonier eller af vore nu uddøde, eller saa godt som uddøde(inds fra nu), stolteste Flyvere som Glente og Havørn, eller af den Store Hornugle ved Reden eller af Tranen?"